

Peatoimetaja veerg. Millest meil on nappus?

Helle Ruusing (RiTo 11), peatoimetaja, Riigikogu Kantselei infotalituse infonõunik

Kas Eestis on puudu rahast, nagu räägib valitsus, või ideedest, mille üle kurdavad ühiskonnauurijad, arvamuslimid ja isegi majandusinimesed? Pigem on puudu võimest midagi koos teha. Mulle tundub, et kõige enam napib oskust läbi rääkida. Debateerides peame igaüks oma monoloogi. Iga mees püüab võimalikult kõva häält teha, arvates, et ainus rahuldav tulemus on oma mõtte pealejäämine. Meile on arusaamatu, et debati osalistel on, jääb ja vahest peabki jääma isiklik seisukoht ning see ei takista ühisosa leidmist. Ühisosale orienteeritud asjakohast debatti kuuleb loodetust harvem. Ühiskonnale olulised teemad tõusevad meedias esile kui komeedid, ennastsalgavalt arutatakse asja heal juhul nädal ning siis saab jaks ja tahtmine otsa. Silmapiiril terendab uus komeet ja vanal on aeg hääbuda. Seejuures on sageli tegu teemadega, mille üle võiks ja peaks ühisosa leidmise nimel arutama palju pikemalt.

Kes peaks arutelusid vedama, kui meedia seda ei suuda? Igati loogiline vastus tundub olevat kodanikuühendused, kes viimaseil aastail on Eestis üha enam jõudu kogunud. Just nemad esindavad erinevaid huvirühmi ja arvamusi ning nende esmane huvi peaks olema küsimusi tõstatada ja debatte üleval hoida. Õnneks ja õnnetuseks on võim kodanikuühiskonna teket inkubeerinud. Seetõttu on meie kodanikuühendused sageli liiga varmad mängima võimu reeglite järgi. Eesti ühiskond on väike – alati leiab kellegi, kes tunneb kedagi parlamendis, valitsuses, ministeeriumis või vallamajas. Seda ära kasutades pääsetakse jutule, et tutvustada oma seisukohti. Avalikust debatist loobutakse eeldusel, et nn otseläbirääkimine on tulemuslikum, poliitikuile võib-olla ka mugavam. Küsimus pole otseses kasu saamises, pigem on see eetiline probleem. Selline käitumine on kodanikuühiskonna mõttega vastuolus. Kodanikuühendused ei pea tingimata võimuga opositsioonis olema, aga neil tuleb võimu kontrollida ning võim peab teadma, et tema partner on tugev ja suveräänne. Arvan, et meil tuleks *lobby* läbipaistvust suurendada, see lisaks ausust ja sunniks avalikult arutlema.

Praegu, kui pikemat arutelu väärivad teemad sumbuvad, juhtub sageli, et seaduseelnõudega tehakse katset senist harjumuspärasest olukorda oluliselt muuta. Tihtipeale ongi muudatused vajalikud, kuid need jäävad rahvaga läbi arutamata. Seadused ei tohiks sündida üksnes nn kitsama ringi kokkulepete viljana. Võib juhtuda, et poliitilised liitlased ei jõuagi kokkuleppele ja vajalikud seaduseelnõud ootavad parlamendikomisjonis paremaid aegu. Probleemid jäävad aga lahenduseta.

Võimalusest ühist keelt leida ja globaalset debatti pidada kirjutab Lauri Mälksoo oma essees “Inimõiguste universaalsusest ehk mida teha “teistega””. See küsimus peaks eestlastele tähtis olema nii lokaalses kui ka globaalses mõttes. Debatt inimõiguste universaalsusest ei ole toimunud ilma arusaamatuste ja vastuoludeta. Aga ta on toimunud ja toimub. “Inimkond vajab hädasti mingit ühendavat keelt, mille alusel oma asju arutada, väärtusi kaitsta ja erimeelsusi selgitada. Olgu selleks keeleks pealegi inimõigused. Inimõigused võivad inimkonda teenida universaalse keelena isegi siis, kui need õigused /.../ oma ideeajaloolise kujunemisloo poolest pole hoopiski nii universaalsed, kui läänes mõnikord uskuda tahetakse. Viimane ei tähenda aga kindlasti seda, et see keel ei võiks saada universaalsemaks ja erinevaid kultuure rohkem arvestavamaks. Inimõiguste debatt eeldab avatust ja austust teiste kultuuride vastu. Mõnikord on koguni targem lasta “teistel” olla sellised, nagu nad on. Viimane aeg on loobuda väärast arusaamast, nagu oleks üks kultuur või tsivilisatsioon jõudnud tõe tunnetamisel kõige kaugemale ja teistel jääb üle üksnes sellest õppida,” kirjutab Lauri Mälksoo.

Seekordse ajakirjanumbri vestlusringi teema on omavalitsused. Viieteistkümne aastaga on Eestis välja kujunenud haldusmudel ja halduskultuur. Võib-olla pole kõik otsused aastate jooksul olnud ühele eesmärgile orienteeritud, vahel on need olnud lausa vastuolulised.

Kuid tundub, et omavalitsused on põhiseaduses antud autonoomia sisuliselt omaks võtnud. Vähe usutav, et nendega läbi rääkimata saaks riik suuri muudatusi planeerida. Läbirääkimise kogemust omavalitsustel on, sest kasvav kodanikuühiskond on end kogukonna tasandil sageli maksuma pannud. Siin on võimukandjail veelgi keerulisem otsuseid langetada, kui need on eelnevalt läbi arutamata.

Veel leiab lugeja artikleid töösuhete reguleerimise vajadusest ja võimalustest, korrakaitseõigusest, inimarengu aruandest ja Lissaboni lepingust. Käsitletakse Eesti majanduse arengu väljavaateid, välispoliitika teoreetilisi probleeme ja Tiibeti olukorda. Esimest korda ilmub ajakirjas eelretsenseeritud artikkel – Raul Naritsalt

“Konstitutsioonikohtute tänapäevastest töömeetoditest mandrieuroopaliku õiguskultuuri ja *common law* kui mõtlemisviiside lähenemise tingimustes”.

Alati saab vajalikku juurde õppida. Oskust asju läbi arutada omandatakse harjutades, teisi ära kuulates õpime ka oma seisukohti esitama. Kodaniku õigus ja kohustus on olla aktiivne kaasamõtlev ja arvamus avaldaja. Kodanikuühendused saavad probleemid üksnes välja tuua ja võimalikke lahendusteid pakkuda. Lõpliku otsuse seaduse tasemel langetab demokraatlikus riigis rahvaesindus.